

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESA

SPRIEDUMS

Latvijas Republikas vārdā
Rīgā 2022. gada 2. decembrī
lietā Nr. 2021-42-01

Satversmes tiesa šādā sastāvā: tiesas sēdes priekšsēdētājs Aldis Laviņš,
tiesneši Irēna Kucina, Gunārs Kusiņš, Jānis Neimanis, Artūrs Kučs, Anita Rodiņa un
Jautrīte Briede,

pēc Alvja Pīlāga pieteikuma,

pamatojoties uz Latvijas Republikas Satversmes 85. pantu un Satversmes
tiesas likuma 16. panta 1. punktu, 17. panta pirmās daļas 11. punktu, kā arī
19.² un 28.¹ pantu,

rakstveida procesā 2022. gada 2. novembra tiesas sēdē izskatīja lietu

**“Par Kriminālprocesa likuma 500. panta sestās daļas atbilstību
Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam”.**

Konstatējošā daļa

1. Saeima 2005. gada 21. aprīlī pieņēma Kriminālprocesa likumu, kas
stājās spēkā 2005. gada 1. oktobrī.

Ar 2014. gada 29. maija grozījumiem Kriminālprocesa likuma 500. pants
tika papildināts ar ceturto daļu šādā redakcijā: “Ja krimināllietā kā pierādījumu
izmanto operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas, tikai tiesa pēc prokurora,
cietušā, apsūdzētā vai viņa aizstāvja motivēta lūguma drīkst iepazīties ar
operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri

attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, lietas materiālos un nolēmumā norādot, ka šie materiāli ir izvērtēti.”

Ar grozījumiem Kriminālprocesa likumā, kuri stājās spēkā 2021. gada 1. janvārī, Kriminālprocesa likuma 500. pants tika izteikts jaunā redakcijā un tā ceturtais daļas saturs tika pārcelts uz sesto daļu. Apstrīdētā norma ir spēkā šādā redakcijā: “Ja krimināllietā kā pierādījumu izmanto operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas, tikai tiesa pēc prokurora, cietušā, apsūdzētā vai viņa aizstāvja motivēta lūguma drīkst iepazīties ar tiem operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, lietas materiālos un nolēmumā norādot, ka šie materiāli ir izvērtēti.”

2. Pieteikuma iesniedzējs – Alvis Pilāgs (turpmāk arī – Pieteikuma iesniedzējs) – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 92. pantam.

Ar tiesas spriedumu Pieteikuma iesniedzējs ticis atzīts par vainīgu Krimināllikuma 20. panta ceturtajā daļā un 218. panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un Krimināllikuma 318. panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā (likuma redakcijā, kas bija spēkā līdz 2009. gada 23. decembrim).

Apstrīdētā norma neatbilstot Satversmes 92. pantam, jo tā nesamērīgi ierobežojot no Pieteikuma iesniedzēja tiesībām uz taisnīgu tiesu izrietošo pušu līdzvērtīgo iespēju principu un personas tiesības tikt uzklautai. Pamatojoties uz apstrīdēto normu, Pieteikuma iesniedzējam esot liegts iepazīties ar tiem operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai, bet attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, lai gan krimināllietā kā pierādījums esot izmantotas operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtās ziņas un prokuroram tiesības iepazīties ar šiem materiāliem neesot liegtas. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējam krimināllietā neesot nodrošinātas tiesības pilnvērtīgi sagatavoties lietas izskatīšanai visās tiesu instancēs.

No tiesību uz taisnīgu tiesu satura izrietot, ka gan apsūdzības uzturētājam, gan personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, jābūt iespējai iepazīties ar otras

pusēs argumentiem un pierādījumiem, kā arī izteikties par tiem. Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību ierobežojumam esot legītīms mērķis – nacionālā drošība un valsts noslēpuma saglabāšana –, taču šis ierobežojums neesot samērīgs. No apstrīdētās normas izrietošās Pieteikuma iesniedzējam nelabvēlīgās sekas esot lielākas par labumu, ko no šā ierobežojuma gūst sabiedrība kopumā. Proti, Pieteikuma iesniedzējs esot nostādīts daudz nelabvēlīgākā situācijā kā apsūdzības uzturētājs, jo nevarot nedz pilnvērtīgi pārbaudīt to, vai argumenti, kas balstīti uz operatīvās darbības materiāliem, ir pamatoti un atbilst patiesībai, nedz arī šos argumentus pamatoti atspēkot un izteikties par tiem. Tāpat iepazīšanās ar operatīvās darbības materiāliem vai kādu daļu no tiem būtu bijusi Pieteikuma iesniedzējam nepieciešama, lai viņš varētu noskaidrot faktus, kas saistīti ar aizstāvības puses pozīciju, ka Pieteikuma iesniedzējs tika provocēts uz nozieguma izdarīšanu, un varētu izteikties par šiem faktiem.

Apstrīdētā norma nosakot vispārēju un absolūtu aizliegumu, citstarp apsūdzētajam, iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu. Proti, apstrīdētā norma neparedzot tiesai rīcības brīvību izvērtēt un izlemt, vai un kādā apmērā persona var tikt iepazīstināta ar operatīvās darbības materiāliem, ņemot vērā nacionālās drošības intereses un nepieciešamību saglabāt valsts noslēpumu.

Legītīmo mērķi esot iespējams sasniegt ar pamattiesības mazāk ierobežojošiem līdzekļiem, piemēram, paredzot tiesai rīcības brīvību lemt par to, vai un kādā apmērā persona var tikt iepazīstināta ar operatīvās darbības materiāliem, vai arī brīdinot personu par to, ka valsts noslēpumu saturoša informācija nedrīkst tikt izpausta un par tās izpaušanu iestājas kriminālatbildība. Tāpat būtu iespējams apstrīdētajā normā paredzēt kritērijus, pēc kuriem tiesai jāvadās, lemjot par to, vai un kādā apmērā personai var tikt atļauts iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem.

Lai novērstu Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārumu, esot nepieciešams apstrīdēto normu attiecībā uz viņu atzīt par spēkā neesošu no pamattiesību aizskāruma rašanās brīža jeb dienas, kad lieta saņemta pirmās

instances tiesā, proti, no 2010. gada 9. jūnija. Kaitējums Pieteikuma iesniedzējam jau esot nodarīts, un tas netiktu novērsts, ja apstrīdētā norma zaudētu spēku ar Satversmes tiesas sprieduma pieņemšanas brīdi.

3. Institūcija, kas izdevusi apstrīdēto aktu, – Saeima – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. pantam.

Esot būtiski tas, ka saskaņā ar apstrīdēto normu tiesības iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem ir paredzētas tikai tiesai. Minētais esot pamatojams ar to, ka atbilstoši Operatīvās darbības likuma 24. panta pirmajai daļai operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtā informācija ir klasificējama kā ierobežotas pieejamības informācija vai valsts noslēpuma objekts, savukārt atbilstoši Operatīvās darbības likuma 8. panta trešajai daļai operatīvās darbības pasākumu organizācija, metodika un taktika ir valsts noslēpums. Šādas informācijas atklāšana lietas dalībniekiem, tostarp apsūdzētajam, neesot pieņemama.

No taisnīgas tiesas jēdziena izrietošais pušu līdzvērtīgu iespēju princips paredzot, ka lietas izskatīšanas gaitā procesa dalībnieku tiesībām jābūt taisnīgi līdzsvarotām. Proti, katram procesa dalībniekam vajagot būt nodrošinātām adekvātām iespējām izmantot procesuālos līdzekļus, un neviens procesa dalībnieks nedrīkstot tikt nepamatoti nostādīts nelabvēlīgākā situācijā kā citi procesa dalībnieki. Pušu līdzvērtīgu iespēju princips kriminālprocesā nozīmējot, ka katrai pusei jābūt iespējai iepazīties ar otras puses iesniegtajiem komentāriem un pierādījumiem, kā arī sniegt savus paskaidrojumus par tiem. Turklāt neatkarīgi no tā, kāda metode nacionālajā tiesību sistēmā izraudzīta šā mērķa sasniegšanai, tai vajagot nodrošināt, ka katra puse uzzina par otras puses iesniegtajiem paskaidrojumiem un tai tiek dota reāla iespēja iesniegt savus paskaidrojumus par tiem.

Tomēr pušu līdzvērtīgu iespēju princips neesot absolūts un to varot ierobežot sabiedrības interesēs, lai nodrošinātu taisnīgu līdzsvaru starp tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanu un klasificētas informācijas aizsardzību. Līdzīgas atziņas paudis arī Senāts, atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūru.

Proti, Senāts norādījis, ka tiesības uz taisnīgu tiesu nav pārkāptas, ja lietas materiāliem netiek pievienoti operatīvās darbības materiāli, ja vien tiesa ar tiem ir iepazinusies un izvērtējusi, kādēļ uzsākta operatīvā pārbaude, kādēļ apsūdzētais ņemts operatīvajā uzskaitē un kādēļ akceptētas operatīvās darbības. Tomēr saskaņā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (turpmāk – Konvencija) 6. panta 1. punktu esot pieļaujami tikai tādi aizstāvības puses tiesību ierobežojumi, kas ir īpaši nepieciešami. Turklāt, lai nodrošinātu apsūdzētā tiesības uz taisnīgu tiesu, esot jārod atbilstošs līdzsvars starp šādiem ierobežojumiem un tiesas iestāžu nodrošinātu uzraudzību.

Ja operatīvās darbības materiāli, kuri nav pievienoti krimināllietai, bet attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, tiktu izpausti apsūdzētajam vai viņa aizstāvim, būtu apdraudēta operatīvās darbības materiālu konfidencialitāte un intereses, kuru dēļ šajos materiālos ietvertā informācija tiek īpaši sargāta. Proti, būtu apdraudēts ne vien valsts noslēpums un valsts drošība, bet arī operatīvās darbības subjektu un slepeno palīgu dzīvība un veselība, kā arī turpmākās operatīvās darbības norise. Savukārt tiesai kā procesa virzītājam esot nepieciešams iepazīties ar minētajiem materiāliem, lai tā spētu nodrošināt tiesības uz taisnīgu tiesu.

Ja krimināllietā kā pierādījumu izmanto operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem, šādi pierādījumi esot pievienojami krimināllietas materiāliem līdz ar uzziņu par to, kura iestāde, kad un uz kādu laika periodu akceptējusi operatīvās darbības pasākumu veikšanu. Savukārt operatīvās darbības materiālos, kuri nav pievienoti krimināllietai, bet attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, neietilpstot jauni pierādījumi tam, ka ir noticis noziedzīgs nodarījums un ka konkrētā persona ir vainīga tā izdarīšanā. Proti, tiesa, iepazīstoties ar operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, pārlicinoties vienīgi par lietā esošo pierādījumu pieļaujamību gadījumos, kad krimināllietā kā pierādījumi tiek izmantotas operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem un kāds no procesa dalībniekiem apšaubā šo ziņu kā pierādījumu pieļaujamību. Savukārt tad, ja operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par

faktiem tiek izmantotas kā pierādījums krimināllietā, tās tiekot darītas zināmas apsūdzētajam vai viņa aizstāvim, kā arī tiekot sniegta uzziņa par to, kura iestāde, kad un uz kādu laiku ir akceptējusi operatīvās darbības pasākumu veikšanu. Turklāt apsūdzētajam vai viņa aizstāvim tāpat kā prokuroram esot piešķirtas tiesības iesniegt tiesai motivētu lūgumu, lai tā iepazīstas ar attiecīgajiem materiāliem un tos izvērtē. Tādējādi, ņemot vērā to operatīvās darbības materiālu specifiku, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, kā arī šo materiālu izmantošanas mērķi un to, ka tiesai ir tiesības iepazīties ar attiecīgajiem materiāliem un tos izvērtēt, ja apsūdzētais vai viņa aizstāvis ir izteicis attiecīgu lūgumu, esot panākts taisnīgs līdzsvars starp tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanu un klasificētas informācijas aizsardzību.

Papildus tam Saeima norāda: regulējums par to, ka tikai tiesa drīkst iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, ir spēkā jau no 2014. gada 25. jūnija. Proti, līdz 2021. gada 1. janvārim šāds regulējums bijis ietverts Kriminālprocesa likuma 500. panta ceturtajā daļā. Krimināllietas Nr. 16870002408 iztiesāšana uzsākta pirms 2014. gada 25. jūnija, tomēr Kriminālprocesa likuma 500. panta ceturta daļa kā procesuālā tiesību norma esot bijusi piemērojama arī tādās krimināllietās, kuru iztiesāšana uzsākta pirms šīs normas spēkā stāšanās dienas. Pieteikuma iesniedzējam krimināllietas Nr. 16870002408 ietvaros neesot bijis tiesību iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, jau no 2014. gada 25. jūnija. Apstrīdētā norma esot imperatīva un formulēta nepārprotami, un Pieteikuma iesniedzējs atrodoties apstrīdētās normas tvērumam tipiskā situācijā. Tādējādi Pieteikuma iesniedzējam neesot bijusi iespēja aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem un termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai Satversmes tiesā esot skaitāms no Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskāruma rašanās brīža, proti, no 2014. gada 25. jūnija. Līdz ar to esot secināms, ka konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņš nav ievērots.

4. Pieaicinātā persona – Tieslietu ministrija – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. pantam.

Apstrīdētā norma Pieteikuma iesniedzējam neierobežojot Satversmes 92. pantā noteiktās tiesības uz taisnīgu tiesu. Atbilstoši apstrīdētajai normai personai tiekot liegtas tiesības iepazīties ar tiem operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, nevis ar pašiem pierādījumiem, kas ir ziņas par faktiem, kurus kriminālprocesā iesaistītās personas savas kompetences ietvaros izmanto pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esības vai neesības pamatošanai. Operatīvās darbības materiāli, kas nav pievienoti krimināllietai, nevarot tikt atzīti par pierādījumiem lietā, un tiesa nevarot, pamatojoties uz tiem, pieņemt nolēmumu. Tādējādi, liedzot aizstāvības pusei tiesības iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, personai netiekot ierobežotas Satversmes 92. pantā nostiprinātās tiesības uz taisnīgu tiesu.

Ar apstrīdēto normu tiekot nodrošināts leģitīms mērķis – nacionālās drošības un valsts noslēpuma aizsardzība. Operatīvās darbības materiāli varot saturēt tādu informāciju, kuras atklāšana lietas dalībniekiem nav pieļaujama, jo var apdraudēt slepeno palīgu dzīvību un veselību, turpmāko operatīvo darbību, kā arī iespējas sadarboties ar ārvalstīm. Tādējādi, nosakot lietas dalībniekiem absolūtu aizliegumu iepazīties ar attiecīgajiem materiāliem, esot nodrošināta ne vien sabiedrības drošība, bet arī turpmākās operatīvās darbības mērķu sasniegšana un šo darbību veikšanas iespējamība.

Izskatāmās lietas ietvaros nepastāvot saudzējošāki līdzekļi, kas ļautu leģitīmos mērķus sasniegt tādā pašā kvalitātē. Operatīvās darbības materiāli varot saturēt informāciju par operatīvās darbības pasākumu organizāciju, metodiku un taktiku, kas ir valsts noslēpums. Atbilstoši likumam “Par tiesu varu” un likumam “Par valsts noslēpumu” tiesas kompetencē neietilpstot saturiska izvērtēšana, vai attiecīgā informācija atbilst valsts noslēpuma objektam un vai, izņemot likuma “Par tiesu varu” 12. panta piektajā daļā minēto gadījumu, personām var tikt piešķirtas tiesības iepazīties ar valsts noslēpuma objektu saturošu informāciju. Tādējādi nebūtu samērīgi kriminālprocesa regulējumā

ietvert tiesneša tiesības izvērtēt konkrētās informācijas apjomu un attiecīgi lemt par operatīvās darbības materiālu pieejamību lietas dalībniekiem. Savukārt personas parakstīšanās, apliecinot, ka tā ir brīdināta par kriminālatbildību, kas iestājas par valsts noslēpuma izpaušanu, varētu nebūt pietiekami efektīvs līdzeklis, ņemot vērā to, ka valsts noslēpuma izpaušanas gadījumā var iestāties neatgriezeniskas sekas saistībā ar nacionālās drošības apdraudējuma riskiem.

Turklāt Operatīvās darbības likuma 24.¹ pantā esot noteikts, ka operatīvās darbības subjekts, pabeidzis operatīvās darbības procesu, par sevišķajā veidā veikto operatīvās darbības pasākumu un tā veikšanas laiku informē personu, pret kuru minētais pasākums tika veikts, izņemot šajā pantā noteiktos gadījumus. Tādējādi tiek nodrošinātas personas tiesības zināt, ka un kādas operatīvās darbības pret to ir veiktas, kā arī iespēja atsaukties uz šīm operatīvajām darbībām tiesā savu tiesību aizstāvēšanai. Līdz ar to likumdevējs esot ievērojis līdzsvaru starp personas un sabiedrības interesēm.

5. Pieaicinātā persona – Ģenerālprokuratūra – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. pantam.

Apsūdzētā tiesības iepazīties ar lietas materiāliem neesot neierobežotas. Proti, atteikums izpaust informāciju varot būt pamatots, ja tam ir leģitīms mērķis. No Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras esot secināms, ka valsts drošības aizsardzība, operatīvās darbības metožu neizpaušana, kā arī to personu identitātes aizsardzība, kuras sadarbojušās ar policiju un sniegušas tai nozīmīgu informāciju, kas sekmējusi nozieguma atklāšanu, ir leģitīms mērķis, proti, svarīgu sabiedrības interešu aizsardzība. No Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūras izrietot arī tas, ka jebkurā gadījumā, kad pusei tiek ierobežota piekļuve informācijai par lietu, šādam ierobežojumam jābūt nepieciešamam un samērojamam ar tās puses tiesību ievērošanu, kuras intereses atteikums aizskar. Proporcionalitāte tiek panākta, līdzsvarojot labvēlīgās sekas, kas rodas, neatklājot informāciju, un nelabvēlīgās sekas pusei, kuras tiesības sagatavoties aizstāvībai tiek ierobežotas. Ja pusei tiek liegts iepazīties ar informāciju, tad

tiesai esot jāizvērtē šāda aizlieguma nepieciešamība un proporcionalitāte. Šāds secinājums izrietot arī no Senāta judikatūras.

No minētā esot secināms, ka tiesai savā nolēmumā jāsniedz atzinums par ziņām, ar kurām tā iepazinusies, izskatot operatīvās izstrādes materiālus. Tiesai savā nolēmumā neesot jānorāda konkrētas ziņas un fakti, kas apzināti, iepazīstoties ar operatīvās izstrādes materiāliem, bet gan jāsniedz par tiem savs vērtējums. Tādējādi tiek nodrošināta pierādījumu ticamības pārbaude un pamats izdarīt secinājumus par to, vai procesa ietvaros nav pārkāptas Konvencijas 6. pantā un Satversmes 92. pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu. Apstrīdētā norma nepārprotami paredzot tiesas pienākumu nolēmumā norādīt, ka operatīvās darbības materiāli ir izvērtēti, kā arī sniegt rediģētu šīs izvērtētās informācijas kopsavilkumu. Tiesai nolēmumā sniedzot savu vērtējumu par ziņām, ar kurām tā iepazinusies, tiekot līdzsvarota sabiedrības interese aizsargāt klasificētu informāciju ar apsūdzētā interesi uzzināt šo informāciju, un tas atbilstot Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertajām tiesībām uz taisnīgu tiesu. Tiesu praksē esot bijuši gadījumi, kad tiesa, sniedzot vērtējumu par operatīvās darbības procesa materiāliem, ir taisījusi attaisnojošu spriedumu, un līdz ar to šādam tiesas vērtējumam neesot tikai formāls raksturs.

Papildus tam Kriminālprocesa likuma 127. panta trešā daļa nosakot, ka operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem, tostarp ziņas par citas personas izdarītu noziedzīgu nodarījumu, arī ziņas, kas fiksētas ar tehnisku līdzekļu palīdzību, drīkst izmantot kā pierādījumu tikai tad, ja tās iespējams pārbaudīt šajā likumā noteiktajā procesuālajā kārtībā. Šā paša panta ceturrtā daļa paredzot: ja krimināllietā kā pierādījumu izmanto šā panta trešajā daļā minētās ziņas, tai pievieno uzzīņu par to, kura iestāde, kad un uz kādu laika periodu akceptējusi operatīvās darbības pasākumu veikšanu. Savukārt saskaņā ar Operatīvās darbības likuma 24. panta pirmo daļu operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtā informācija ir klasificējama kā ierobežotas pieejamības informācija vai valsts noslēpuma objekts. Šādu informāciju kā pierādījumu kriminālprocesā drīkstot izmantot tikai Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā, nodrošinot operatīvās darbības pasākumu īstenošanas un tajos iesaistīto personu

konfidencialitāti un drošību. No minēto normu satura izrietot, ka operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūto informāciju var izmantot kā pierādījumu tikai tad, ja tiek nodrošināta gan operatīvās darbības pasākumu īstenošanas drošība, gan arī tajos iesaistīto personu anonimitāte un drošība. Šīs prasības nebūtu iespējams izpildīt, ja ar operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūto informāciju tiktu iepazīstināts apsūdzētais un viņa aizstāvis. Šāds secinājums attiecoties arī uz apsvērumu, vai tiesai būtu jāpiešķir pilnvaras izvērtēt iespēju ļaut apsūdzētajam vai viņa aizstāvim iepazīties ar operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtajām ziņām, kas ir klasificējamās kā ierobežotas pieejamības informācija vai valsts noslēpumu saturoša informācija.

Turklāt operatīvās darbības materiālos esošās ziņas, pat ja tās saistītas ar pierādīšanas priekšmetu, neesot uzskatāmas par pierādījumiem Kriminālprocesa 127. panta pirmās daļas izpratnē, jo tās netiekot izmantotas pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo apstākļu esības vai neesības pamatošanai.

6. Pieaicinātā persona – Latvijas pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās Kristīne Līce – uzskata, ka apstrīdētā norma, ja tā kriminālprocesā piemērota efektīvi, varētu nodrošināt personas tiesības uz taisnīgu tiesu Konvencijas 6. panta 1. punkta izpratnē.

Izskatāmās lietas apstākļos neesot šaubu par to, ka uz Pieteikuma iesniedzēju attiecināmas Konvencijas 6. pantā garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu. Tātad uz izskatāmo lietu esot attiecināma arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūra Konvencijas 6. panta piemērošanā.

Līdzīgi kā Satversmes tiesa, arī Eiropas Cilvēktiesību tiesa esot secinājusi, ka tiesībām uz taisnīgu tiesu piemīt divi aspekti – institucionālais un procesuālais – un personu sūdzības par iespējamiem pušu līdzvērtīgu iespēju principa pārkāpumiem ietilpst procesuālajā aspektā. Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā izvirzītajiem principiem šai tiesai, izskatot personu sūdzības par iespējamiem Konvencijas 6. panta pārkāpumiem kopsakarā ar pušu līdzvērtīgu iespēju principa ievērošanu, neesot jāvērtē procesuālais regulējums, kas, piemēram, ierobežo personas tiesības iepazīties ar

kādu daļu no lietas materiāliem, pats par sevi. Toties esot vērtējams tas, vai tiesas process kopumā ir nodrošinājis personai tiesības uz taisnīgu tiesu. Proti, tiesības uz taisnīgu tiesu nedrīkstot ierobežot tiktāl, ka ar valsts rīcību vai regulējumu personai šīs tiesības tiek atņemtas pēc būtības.

Izskatāmās lietas ietvaros esot nošķirami operatīvās darbības materiāli un operatīvo darbību rezultātā iegūtās ziņas par faktiem. Proti, vērtējot apstrīdētās normas satversmību, svarīgi esot tas, vai materiāli, ar kuriem personai liegts iepazīties, pēc būtības satur jaunu informāciju vai pierādījumus, kas nav ietverti aizstāvības pusei pieejamos materiālos un ir tieši saistīti ar pierādīšanas priekšmetu. Sistēmiski aplūkojot kriminālprocesuālo regulējumu, esot secināms, ka pierādījumus un ziņas par faktiem, kas saistīti ar apsūdzības priekšmetu, apsūdzētajam izsniedz līdz ar lietas nodošanu izskatīšanai. Proti, visa uz pierādīšanas priekšmetu attiecināmā informācija esot pieejama krimināllietas materiālos. Savukārt operatīvās darbības materiālos esot atrodama tikai papildu informācija par apstākļiem, kādos šīs ziņas iegūtas, par metodēm, kādas izmantotas to iegūšanai, konkrētā informācija, kas iegūta, un informācija, kas ir tikai pakārtota ziņām, kuras norāda uz to, ka konkrētā persona varētu būt izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, un kuras ir pieejamas krimināllietas materiālos. Līdz ar to operatīvās darbības materiāli nesatur jaunu informāciju, kas aizstāvības puses tiesības ietekmētu pēc būtības, un aizliegums personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, iepazīties ar šādiem materiāliem neatņemot šai personai tiesības uz taisnīgu tiesu pēc būtības.

Savukārt attiecībā uz to, vai procesuālās garantijas, ko paredz apstrīdētā norma, kopumā nodrošina personai tiesības uz taisnīgu tiesu, norādāms, ka apstrīdētā norma tika pieņemta, lai izpildītu Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu lietā “Baltiņš pret Latviju”, kurā Eiropas Cilvēktiesību tiesa konstatēja Konvencijas 6. panta 1. punkta pārkāpumu. Eiropas Padomes Ministru komitejas atzinumā secināts, ka Latvija ir veikusi visus nepieciešamos pasākumus, lai izpildītu tiesas spriedumu, tostarp pilnveidojusi normatīvo regulējumu, lai novērstu līdzīgu pārkāpumu iespējamību nākotnē. Šobrīd spēkā esošais regulējums, atbilstoši kuram tiesas iepazīnušās ar operatīvās darbības

materiāliem, izvērtējušas tos un ietvērušas savos nolēmumos atzīmes par to, kas ļāva secināt, ka personas tiesības uz taisnīgu tiesu netika nesamērīgi ierobežotas, esot atzīts par pietiekamu arī ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Cilvēktiesību komitejas lēmumu. Turklāt nacionālo tiesu judikatūrā izvirzītie principi, pēc kuriem tiesas vadās, izskatot personu sūdzības atbilstoši Kriminālprocesa 500. panta sestajai daļai un lemjot par to, vai nav notikusi uzskūšanās uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, pilnībā atbilstot Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā noteiktajiem kritērijiem, kas jāņem vērā, lai nodrošinātu personu tiesības uz taisnīgu tiesu, novēršot tādu pierādījumu izmantošanu kriminālprocesā, kuri ir iegūti prettiesiski.

7. Pieaicinātā persona – tiesībsargs – uzskata, ka apstrīdētā norma nodrošina samērīgu līdzsvaru starp valsts drošības interesēm un apsūdzētā tiesībām uz taisnīgu lietas izskatīšanu.

No apstrīdētās normas satura nepārprotami neizrietot tas, vai šī norma liedz tiesības iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, tikai Pieteikuma iesniedzējam vai arī prokuroram kā apsūdzības uzturētājam. Tomēr neatkarīgi no tā apstrīdētā norma ierobežojot Pieteikuma iesniedzēja tiesību uz taisnīgu tiesu tvērumā esošās procesuālās tiesības tikt uzklausītam.

Pēc tiesībsarga ieskats, apstrīdētā norma neatņem tiesības uz taisnīgu tiesu pēc būtības, bet gan ierobežo tās tiktāl, ka tiek skartas atsevišķu procesuālo tiesību īstenošanas iespējas. Minētais ierobežojums esot pamatojams ar nepieciešamību nodrošināt valsts drošības, kā arī operatīvās darbības subjektu un slepeno palīgu dzīvības un veselības aizsardzību. Šādu klasificētas informācijas aizsardzību neesot iespējams nodrošināt ar personas, kura ir iesaistīta kriminālprocesā un kurai ir tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem, rakstveida brīdināšanu par pienākumu glabāt valsts noslēpumu un par atbildību, kas paredzēta par valsts noslēpuma izpaušanu, atbilstoši Kriminālprocesa 375. panta ceturtās daļas nosacījumiem.

Operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, esot specifisks saturs, kas pēc būtības nevarot ietvert uz pierādījumiem attiecināmu informāciju. Tādējādi tiesai šie materiāli varot kalpot vienīgi par pamatu pierādījumu pieļaujamības izvērtēšanai. Turklāt pierādījumu iegūšana nemaz nevarot būt operatīvās darbības pasākumu veikšanas mērķis, jo tā neietilpstot Operatīvās darbības likuma 2. pantā noteiktajos operatīvās darbības uzdevumos.

Jebkuram Satversmes 92. panta pirmajā teikumā un Konvencijas 6. panta 1. punktā ietvertu tiesību ierobežojumam esot jānodrošina noteiktas tiesību aizsardzības garantijas un jābūt absolūti nepieciešamam. Turklāt jebkurām grūtībām, ko aizstāvības pusei rada apsūdzētā tiesību ierobežojums, vajagot būt pietiekami līdzsvarotām ar tiesu iestāžu veiktajām procedūrām. Eiropas Cilvēktiesību tiesa esot norādījusi, ka gadījumos, kad lietā tiek izmantoti pierādījumi, kas netiek atklāti valsts drošības interesēs, nacionālajām tiesām rūpīgi jāpārbauda lēmumu pieņemšanas procedūra. Savukārt izvērtējot attiecīgās procesuālās garantijas, esot jāņem vērā neizpaužamā materiāla nozīme un iespējas to izmantot tiesas procesā, proti, jāizvērtē tas, vai neizpaužamā informācija vispār var palīdzēt aizstāvības pusei. Arī Eiropas Savienības Tiesa esot atzinusi, ka sevišķi svarīgu, ar valsts drošību saistītu apsvērumu dēļ konkrēta informācija vai pierādījumi var netikt darīti zināmi attiecīgajai personai, tomēr arī šādā gadījumā atbildīgajai institūcijai vajagot izmantot tādas procesuālos līdzekļus, kas nodrošinātu gan valsts drošības aizsardzību, gan personas tiesības tikt uzklautai. Pēc tiesībsarga ieskata, operatīvās darbības materiāli, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, pēc būtības nevarētu saturēt būtiskas apsūdzēto attaisnojošas ziņas par faktiem. Turklāt procesa virzītājs nodrošinot operatīvās darbības pasākumu rezultātā iegūtās informācijas pārbaudi. Papildus tam saskaņā ar Senāta judikatūru tiesai pēc iepazīšanās ar šādiem materiāliem esot jāsniedz tāds atzinums, kurā lietas dalībnieku iebildumi un sūdzības par pierādījumu pieļaujamību būtu pienācīgi izvērtētas un motivētas. Tādējādi apstrīdētā norma nodrošinot samērīgu līdzsvaru starp valsts drošības interesēm un apsūdzētā tiesībām uz taisnīgu tiesu.

Tomēr esot saskatāmas problēmas tajos gadījumos, kad operatīvās darbības pasākumi tiek veikti pēc kriminālprocesa uzsākšanas, tādējādi nepiemērojot Kriminālprocesa likuma 11. nodaļā ietvertās speciālās izmeklēšanas darbības, kuras pretēji operatīvās darbības pasākumiem iespējams veikt tikai esoša kriminālprocesa ietvaros. Ņemot vērā šo darbību kategoriju līdzīgo raksturu, esot kritiski vērtējama operatīvās darbības pasākumu salīdzinoši plašāka piemērošana kriminālprocesā. Ja kriminālprocesa ietvaros tiek veiktas speciālās izmeklēšanas darbības, tad kriminālprocesā iesaistītajai personai, kurai ir tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem, arī apsūdzētajam, esot tiesības iesniegt izmeklēšanas tiesnesim pieteikumu ar lūgumu ļaut personai iepazīties ar krimināllietai nepievienotajiem materiāliem. Tādējādi gadījumos, kad uzsākta kriminālprocesa ietvaros speciālo izmeklēšanas darbību vietā tiek veikti operatīvās darbības pasākumi, kriminālprocesā iesaistītās personas, tostarp apsūdzētais, tiek nostādītas procesuāli neizdevīgākos apstākļos. Turklāt atbilstoši pašreiz spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam esot sarežģīti nošķirt gadījumus, kuros operatīvās darbības pasākumu rezultātā iegūtā informācija ir klasificējama kā ierobežotas pieejamības informācija un kuros – kā valsts noslēpums. Pēc tiesībsarga ieskata, Operatīvās darbības likumā būtu definējami precīzāki minētajai klasifikācijai nepieciešamie kritēriji, lai skaidri nošķirtu valsts noslēpumu saturošu informāciju no operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtās informācijas, kura klasificējama kā ierobežotas pieejamības informācija un par iepazīšanos ar kuru tiesa varētu lemt atbilstoši Informācijas atklātības likumam.

8. Pieaicinātā persona – Latvijas Zvērinātu advokātu padome – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. pantam.

Operatīvās darbības likuma 24. panta ceturtnā daļa paredzot prokuroram tiesības jau kriminālvajāšanas stadijā iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem un pārbaudīt, vai šie materiāli satur ziņas, kuras pamato vai atspēko pierādīšanas priekšmetā ietilpstošo faktu esību, savukārt apsūdzētajam šādu tiesību neesot nedz pirmstiesas kriminālprocesā, nedz krimināllietas iztiesāšanā.

Tādējādi apsūdzētais tiekot nostādīts salīdzinoši nelabvēlīgākā stāvoklī kā prokurors un apstrīdētā norma Pieteikuma iesniedzējam ierobežojot no tiesībām uz taisnīgu tiesu izrietošās tiesības uz procesuālo līdzvērtību un tiesības uz līdzekļiem, kas nepieciešami aizstāvības sagatavošanai.

Ļaujot apsūdzētajam vai viņa aizstāvim iepazīties ar operatīvās lietas materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietas materiāliem, bet attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, viņiem tiktu dota iespēja ne tikai pārlicināties par to, vai šie materiāli satur tādas ziņas, kuras pamato vai atspēko jau iepriekš izvirzītos argumentus par pierādījumu pieļaujamību, bet arī izvirzīt jaunus argumentus savas pozīcijas pamatošanai. Turklāt tad, ja tiesas nolēmumā ir ietverta vien lakoniska norāde, ka operatīvās darbības materiāli ir izvērtēti, bet ne izvērstāka motivācija par to, kādēļ argumenti par operatīvās darbības rezultātā iegūto pierādījumu nepieļaujamību ir nepamatoti, varot būt ierobežotas aizstāvības puses iespējas pilnvērtīgi pārsūdzēt tiesas nolēmumu šajā daļā.

Pastāvot personas tiesības mazāk ierobežojoši līdzekļi, ar kuriem apstrīdētās normas leģitīmo mērķi varot sasniegt tādā pašā kvalitātē. Piemēram, gan krimināllietās, gan citās lietās, kuras saistītas ar valsts noslēpumu, esot paredzēta kārtība, kādā personas, kuras piedalās tiesvedības procesā, var iepazīties ar valsts noslēpumu saturošiem pierādījumiem pēc tam, kad ir rakstveidā brīdinātas par pienākumu glabāt valsts noslēpumu un par atbildību, kas paredzēta par valsts noslēpuma nelikumīgu izpaušanu. Savukārt procesos par noziedzīgi iegūtu mantu, kuros iepretim ar mantu saistītās personas tiesībām iepazīties ar šā procesa materiāliem tiekot nostādītas citu personu pamattiesības, sabiedrības intereses un kriminālprocesa mērķa sasniegšanas intereses, procesuālā kārtība paredzot, ka ar mantu saistītā persona ar lietas materiāliem var iepazīties ar procesa virzītāja atļauju un viņa noteiktajā apjomā. Procesā virzītāja lēmumu, ar kuru lūgums par iepazīšanos ar lietas materiāliem ir noraidīts, varot pārsūdzēt rajona (pilsētas) tiesā, kas izskata procesu par noziedzīgi iegūtu mantu. Arī krimināllietās, kurās kā pierādījumi tiek izmantoti operatīvās darbības materiāli, būtu iespējams paredzēt samērīgāku mehānismu apsūdzētā tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšanai. Proti, tiesai varētu piešķirt

pilnvaras lemt par to, vai un kādā apjomā apsūdzētais vai viņa aizstāvis var iepazīties ar tiem operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu. Savukārt apsūdzētā persona vai tās aizstāvis varētu iepazīties ar minētajiem materiāliem tiesas noteiktajā apjomā pēc tam, kad ir rakstveidā brīdināti, ka par klasificētas informācijas izpaušanu paredzēta kriminālatbildība, un ar savu parakstu apliecinājuši, ka ir par to brīdināti. Tādējādi tiktu panākts saprātīgs līdzsvars starp nacionālās drošības un valsts noslēpuma saglabāšanas interesēm, kā arī citu personu pamattiesībām, no vienas puses, un apsūdzētā tiesībām uz taisnīgu tiesu, no otras puses.

Turklāt neesot izšķirošas nozīmes tam, vai operatīvās darbības materiāli, kas nav pievienoti krimināllietai, satur jaunus tiešus pierādījumus vai tikai tādus pierādījumus, kuri attiecas uz jau esošo pierādījumu pieļaujamību, ticamību vai pietiekamību. Proti, Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā esot atzīts, ka jautājums par piekļuvi pierādījumiem saskaņā ar Konvencijas 6. pantu rodas tad, ja konkrētie pierādījumi tika izmantoti vai tiesa uz tiem balstījās, nosakot apsūdzētā vainu, vai arī šie materiāli satur tādas ziņas, kas būtu ļāvušas apsūdzētajam panākt attaisnošanu vai soda samazināšanu. Attiecīgie pierādījumi šajā kontekstā esot ne tikai tie, kuri tieši attiecas uz lietas faktiem, bet arī citi pierādījumi, kas varētu attiekties uz šo tieši ar lietas faktiem saistīto pierādījumu pieļaujamību, ticamību un pietiekamību.

Turklāt Pieteikuma iesniedzēja tiesības aizstāvēt savas Satversmē noteiktās pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem būtu vērtējamas plašāk nekā tikai iespēja pārsūdzēt imperatīvu aizliegumu iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem. Proti, Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārumu esot bijis iespējams novērst, tiesai neizmantojot Pieteikuma iesniedzēja vainas pamatošanai, pēc viņa ieskata, nepieļaujamus pierādījumus vai arī taisot attaisnojošu spriedumu. Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējam esot bijušas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem un konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņš esot skaitāms no pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās brīža.

9. Pieaicinātā persona – Dr. iur. Aldis Lieljuksis – uzskata, ka apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. pantam.

Operatīvā darbība esot valsts institūciju tiesiska darbība, kuras subjektiem, īstenojot operatīvās darbības pasākumus, jāaizsargā sabiedrība no kriminālsodāmiem apdraudējumiem, jānodrošina valsts noslēpuma aizsardzība un tiesiskums, vēršoties pret personām, kas to apdraud. Personas informēšana par operatīvās darbības pasākumiem to veikšanas laikā būtu pretrunā ar Operatīvās darbības likuma 2. pantā noteiktajiem operatīvās darbības uzdevumiem. Pēc operatīvās darbības procesa pabeigšanas personas varot tikt informētas par to, ka pret tām tika veikti attiecīgi operatīvās darbības pasākumi sevišķā veidā, tikai tad, ja ir izpildījies kāds no Operatīvās darbības likuma 24.¹ panta otrajā daļā ietvertajiem nosacījumiem, turklāt atbilstoši šā paša panta pirmajai daļai šādu informāciju sniegt – pat vispārīgā veidā – esot tiesīgs tikai operatīvās darbības subjekts, bet ne tiesa. Arī izbeigtā operatīvā lietā varot būt tāda sevišķā veidā iegūta informācija, kas attiecas uz pierādījuma priekšmetu, taču nav izmantojama kriminālprocesā, jo tās atklāšana apdraudētu citas Operatīvās darbības likumā norādītās aizsargājamās intereses. Tāpēc par veiktajiem operatīvās darbības pasākumiem vai darbībām un jo īpaši par to rezultātā iegūtās informācijas saturu persona neesot informējama. Turpretim cita informācija, kas iegūta Operatīvās darbības likumā paredzēto pasākumu rezultātā un attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, ja tā iegūta, nepārkāpjot Operatīvās darbības likuma principus un prasības, esot izmantojama kriminālprocesā.

Operatīvās darbības likumā norādīto operatīvās darbības uzdevumu loks esot plašs, taču tie saskaņā ar šā likuma 4. panta trešo daļu esot veicami, ievērojot minētajā pantā noteiktos principus un pēc iespējas mazāk ierobežojot personu pamattiesības. Viens no operatīvās darbības principiem, kas izrietot no vairākām Operatīvās darbības likuma normām, esot konspirācijas princips, kas citstarp paredzot, ka operatīvās darbības pasākumu organizācija, metodika un taktika ir valsts noslēpums, bet iegūto informāciju kriminālprocesā var izmantot, ievērojot

kriminālprocesā noteikto kārtību un nodrošinot operatīvās darbības pasākumu īstenošanas un tajos iesaistīto personu konfidencialitāti un drošību. Šis princips esot saistošs operatīvās darbības subjekta amatpersonām, un neviena cita amatpersona neesot tiesīga izlemt, vai, izmantojot operatīvajā lietā esošos datus, konspirācijas princips tiktu ievērots. Īpaši aizsargājams esot slepeno palīgu institūts, jo slepenie palīgi esot valsts aizsardzībā un ziņas par viņu identitāti un slepeno sadarbību ar operatīvās darbības subjektiem esot valsts noslēpums. Ņemot vērā to, ka pienākums ievērot konspirācijas prasības pilnā mērā gulstas uz operatīvās darbības subjektu, vienīgi operatīvās darbības subjekts esot tiesīgs pieņemt lēmumu par slepenā palīga sniegto un operatīvajā lietā esošo ziņu izmantošanu kriminālprocesā. Turpretim tiesai neesot un nevarot būt zināmi apstākļi, kas saistīti ar slepenā palīga iesaisti, kura pati par sevi esot aizsargājams valsts noslēpums, kas atklājams amatpersonām vienīgi Operatīvās darbības likumā noteiktajā kārtībā.

Pieteikuma iesniedzēja konstitucionālajā sūdzībā minētais operatīvais eksperiments esot tiesisks operatīvās darbības pasākums, kuru regulējot Operatīvās darbības likuma 15. pants. Atbilstoši šā panta trešajai daļai operatīvā eksperimenta veikšanai noziedzīgu rīcību provocējošā situācijā esot nepieciešams prokurora akcepts. Turklāt Operatīvās darbības likuma 22. pants paredzot amatpersonas tiešā priekšnieka vai operatīvās darbības subjekta deleģētas amatpersonas piekrišanu arī attiecīgās kategorijas operatīvās lietas uzsākšanai un pasākuma īstenošanai, tādējādi nodrošinot operatīvās darbības subjekta kontroli pār amatpersonas rīcību. Papildus tam atbilstoši Operatīvās darbības likuma 23.² pantam sevišķā veidā veiktu operatīvās darbības pasākumu gadījumos tiekot veikta pēcpārbaude, kas ietverot operatīvās darbības subjekta pienākumu ziņot prokuroram par šādu pasākumu un tā īstenošanas gaitu. Tāpat šī pārbaude ietverot prokurora pienākumu pēc šā panta trešajā daļā minēto apstākļu konstatēšanas uzdot iegūtos datus iznīcināt un tiesneša sniegta akcepta gadījumā nosūtīt informāciju Senāta priekšsēdētājam. Tādējādi tiekot nodrošināta sava veida pirmās pakāpes pēcpārbaude, savukārt otrās pakāpes pēcpārbaudi esot tiesīga veikt tiesa, kura izskata lūgumu atbilstoši apstrīdētajai

normai. Šādā veidā tiek nodrošināta augsta līmeņa vairāku pakāpju tiesiskuma kontrole attiecībā uz sevišķā veidā veiktiem operatīvās darbības pasākumiem.

Apstrīdētā norma esot nepieciešama, lai nodrošinātu personas tiesības uz taisnīgu tiesu, jo tā paredzot tiesai iespēju pārliecināties par operatīvās darbības procesā iegūto pierādījumu pieļaujamību atbilstoši starptautiskajiem tiesību standartiem un judikatūrai. Konfidencialitātes prasību pārkāpšana varot būtiski kaitēt ne tikai slepenajam palīgam, bet arī trešajām personām un valsts interesēm, atklājot slepenas darbības metodes, kas aizsargātas ar likumu, tādēļ neesot pieļaujams tas, ka apsūdzētais, iepazīstoties ar operatīvās lietas materiāliem, varētu noskaidrot slepenā palīga identitāti vai uzzināt par slepenā palīga sadarbošanās faktu kā tādu. Saskaņā ar Operatīvās darbības likumu noteiktām amatpersonām esot pienākums pārliecināties, vai operatīvās darbības subjekta amatpersona vai slepenais palīgs nav veikuši ar likumu aizliegtas provokatīvas darbības. Tādējādi domājams, ka arī tiesa, veicot apstrīdētajā normā noteiktajā kārtībā iesniegta lūguma pārbaudi, var uzdot attiecīgajām personām veikt šādu pārbaudi attiecībā uz tās personas rīcību, kuras secinājums pievienots nolēmumam. Turklāt nepietiekot ar to, ka tiesas nolēmumā ir ietverta tikai lakoniska norāde par to, ka tiesa ir izvērtējusi operatīvās lietas materiālus. Tiesai būtu izvērsti jāraksturo operatīvās darbības atbilstība tiesiskajam regulējumam, kā arī plānotajām un akceptētajām darbībām, un to būtu iespējams panākt, papildinot Kriminālprocesa likuma 320. pantu un vispārīgā veidā nosakot, tieši kas tiesai attiecībā uz lietā veikto operatīvās darbības materiālu pārbaudi ir jānorāda savā nolēmumā. Dodot apsūdzētajam iespēju iepazīties ar šādu izvērstu nolēmumu, tiktu nodrošinātas viņa tiesības uz taisnīgu tiesu, ciktāl tas iespējams, vienlaikus garantējot valsts noslēpuma un citu personu interešu aizsardzību.

10. Pieaicinātā persona – Mg. iur. Armands Smans – uzskata, ka apstrīdētā norma neatbilst Satversmes 92. pantam.

No Operatīvās darbības likuma 24. panta ceturrtās daļas izrietot prokurora kā procesa virzītāja tiesības iepazīties ar operatīvās darbības procesā iegūto informāciju, kas attiecas uz pierādīšanas priekšmetu. Tāpat no minētās normas

izrietot arī tas, ka tieši prokurors kā procesa virzītājs, vērtējot tiesai nododamajā krimināllietā iekļautos materiālus, izvērtē, vai un kādā apjomā lietas materiāliem pievienojamas operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem, kuras iecerēts izmantot pierādīšanā, kā arī nosacījumus šādu ziņu izmantošanai pierādīšanā. Tādējādi krimināllietai pievienojamo operatīvās darbības pasākumos iegūto ziņu par faktiem apjoma ietekmēšana, proti, noteikšana, kādā apjomā šie materiāli būs pieejami apsūdzētajam un viņa aizstāvim, esot ekskluzīva prokurora prerogātīva. Savukārt apstrīdētā norma neparedzot tiesai iespēju ļaut apsūdzētajam vai viņa aizstāvim iepazīties ar operatīvās darbības pasākumos iegūtajām ziņām par faktiem plašākā apjomā, nekā nolēmis prokurors, nododot lietas materiālus tiesai.

Nevarot izslēgt situācijas, kad procesa dalībnieku viedoklis par krimināllietai nepievienotos operatīvās darbības materiālos esošo ziņu nozīmi ir atšķirīgs. Proti, prokurors varētu uzskatīt, ka daļa no nepievienotajiem materiāliem neattiecas uz celto apsūdzību, ka tie nav nepieciešami aizstāvības īstenošanai vai pievienoto materiālu pilnvērtīgai pārbaudei vai ka šos materiālus nav iespējams lietai pievienot, jo ir jānodrošina operatīvās darbības pasākumu īstenošanas un tajos iesaistīto personu konfidencialitāte un drošība. Savukārt aizstāvības puses viedoklis varētu būt pretējs. Atbilstoši taisnīgas tiesas principam neesot pieļaujama paļaušanās tikai uz viena procesa dalībnieka viedokli par iespējamību citam procesa dalībniekam iepazīties ar ziņām, kas attiecas uz pierādīšanas priekšmetu. Šāda situācija radot pamatotas šaubas par attiecīgā lēmuma objektivitāti un neatkarību, jo šāds lēmums netiekot pārvērtēts tiesā. Tādējādi gadījumos, kad, pamatojoties uz apstrīdēto normu, tiek lemts jautājums par iepazīšanos ar tiem operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, būtu paredzama iespēja tiesai pārvērtēt prokurora viedokli par to, kādā apjomā ļaut apsūdzētajam vai viņa aizstāvim iepazīties ar krimināllietas materiāliem.

Tas apstākļi, ka operatīvās darbības materiāli var saturēt ierobežotas pieejamības informāciju vai valsts noslēpumu, nevarot būt par pamatu absolūtam aizliegumam aizstāvības pusei iepazīties ar šiem materiāliem. Par to liecinot,

piemēram, Kriminālprocesa likuma 375. panta ceturrtā daļa, kas noteic, ka personas, kuras ir iesaistītas kriminālprocesā un kurām ir tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem, tiek rakstveidā brīdinātas par pienākumu glabāt valsts noslēpumu un par atbildību, kas paredzēta par valsts noslēpuma izpaušanu. Savukārt atbilstoši Kriminālprocesa likuma 231. pantam gadījumā, kad pret personu tika veiktas speciālās izmeklēšanas darbības, kuru rezultāti nav pievienoti krimināllietai, personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, esot tiesības lūgt to iepazīstināt ar šiem materiāliem, kā arī tiekot īstenota tiesas kontrole pār personas tiesību ievērošanu. Līdz ar to apstrīdētās normas leģitīmo mērķi esot iespējams sasniegt ar citiem, personas tiesības un likumiskās intereses mazāk ierobežojošiem līdzekļiem.

Secinājumu daļa

11. Saeima atbildes rakstā ir norādījusi apsvērumus, kas saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 29. panta pirmās daļas 3. punktu varētu būt par pamatu tiesvedības izbeigšanai lietā. Proti, Pieteikuma iesniedzējs esot nokavējis konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņu, jo viņa rīcībā neesot bijis vispārējo tiesību aizsardzības līdzekļu. Apstrīdētā norma esot imperatīva un formulēta nepārprotami, un Pieteikuma iesniedzējs atrodies tās tvērumam tipiskā situācijā. Tādējādi termiņš esot skaitāms nevis no pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās brīža, bet gan no viņa pamattiesību aizskārums rašanās brīža – 2014. gada 25. jūnija –, kad apstrīdētā norma stājusies spēkā.

Atbilstoši Satversmes tiesas judikatūrai procesuāla rakstura jautājumi, tostarp jautājumi par tiesvedības izbeigšanu, ir skatāmi pirms tiesību normas satversmības izvērtēšanas pēc būtības (*sk. Satversmes tiesas 2021. gada 10. decembra lēmuma par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr. 2021-11-01 9. punktu*).

Konkrētajā gadījumā Pieteikuma iesniedzējam bija iespējas aizstāvēt savas Satversmē noteiktās pamattiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem. Proti, Pieteikuma iesniedzēja pamattiesību aizskārums varēja tikt

novērsts, vispārējās jurisdikcijas tiesai neizmantojot operatīvās darbības rezultātā iegūtās ziņas viņa vainas pierādīšanai vai taisot attaisnojošu spriedumu. Pieteikuma iesniedzējs minētos vispārējos tiesību aizsardzības līdzekļus izmantojis, pārsūdzot pirmās instances tiesas spriedumu apelācijas kārtībā, bet apelācijas instances tiesas spriedumu – kasācijas kārtībā. Līdz ar to atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtajai daļai sešus mēnešus garais konstitucionālās sūdzības iesniegšanas termiņš skaitāms no pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās brīža. Kasācijas instances tiesas lēmums pieņemts un stājies spēkā 2021. gada 31. augustā, bet pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2021. gada 24. septembrī. Tādējādi sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to tiesvedība lietā ir turpināma.

12. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu izvērtēt apstrīdētās normas atbilstību Satversmes 92. pantam, norādot, ka ar apstrīdēto normu tiekot aizskarts pušu līdzvērtīgu iespēju princips, kas ietilpstot tiesību uz taisnīgu tiesu tvērumā. Šo apgalvojumu Pieteikuma iesniedzējs pamato ar to, ka viņam kā apsūdzētajam neesot tiesību iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, turpretim prokuroram šādas tiesības kriminālvajāšanas procesā neesot liegtas. No pieteikuma izriet, ka būtībā tiek apstrīdēta šīs normas atbilstība Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Satversmes 92. panta pirmais teikums nosaka: “Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.”

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka pie prasībām, ko tiesības uz taisnīgu tiesu izvirza krimināllietas izskatīšanas procedūrai, pieder arī pušu līdzvērtīgu iespēju princips (*sk. Satversmes tiesas 2002. gada 5. marta sprieduma lietā Nr. 2001-10-01 secinājumu daļas 6. punktu un 2017. gada 10. februāra sprieduma lietā Nr. 2016-06-01 33. punktu*).

12.1. Pušu līdzvērtīgu iespēju princips noteic, ka lietas izskatīšanas gaitā procesa dalībnieku tiesībām jābūt taisnīgi līdzsvarotām, proti, katram procesa dalībniekam jābūt nodrošinātām pienācīgām iespējām izmantot procesuālos

līdzekļus un neviens procesa dalībnieks nedrīkst tikt nepamatoti nostādīts nelabvēlīgākā situācijā kā citi procesa dalībnieki (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2015. gada 16. aprīļa sprieduma lietā Nr. 2014-13-01 20.1. punktu*). Pušu līdzvērtīgu iespēju princips kriminālprocesā paredz procesā iesaistītajām pusēm iespēju izteikties par lietas apstākļiem, kā arī liedz kādai no pusēm piešķirt būtiskas priekšrocības salīdzinājumā ar oponentu (*sal. sk. Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2003-03-01 secinājumu daļas 6. punktu*).

Turklāt pilnvērtīgā tiesību aizstāvībā un iesaistīto pušu interešu līdzsvarošanā būtiska nozīme ir arī tiesībām tikt uzklausītam. Tās tiek īstenotas vairākos veidos, piemēram, kā tiesības saņemt pilnīgu informāciju par pretējās puses izteikto viedokli, savāktajiem pierādījumiem un faktiem un tiesības izteikties par faktiem un tiesību jautājumiem (*sk. Satversmes tiesas 2003. gada 27. jūnija sprieduma lietā Nr. 2003-03-01 secinājumu daļas 6.1. punktu un 2020. gada 25. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-35-01 15. punktu*).

Tomēr Satversmes tiesas judikatūrā ir atzīts, ka tiesības iepazīties ar visiem pierādījumiem nav absolūtas. Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietverta tiesību piemērošanas robežas var tikt sašaurinātas lietās, kas attiecas uz valsts drošību, tomēr arī šādās lietās ir jāpastāv noteiktām tiesību aizsardzības garantijām (*sk. Satversmes tiesas 2020. gada 25. septembra sprieduma lietā Nr. 2019-35-01 15. punktu*).

12.2. Satversmes tiesa vairākkārt norādījusi, ka, ņemot vērā Satversmē ietvertu normu un starptautisko cilvēktiesību normu harmonijas principu, Satversmes 92. panta pirmais teikums ir konkretizējams kopsakarā ar Konvencijas 6. pantu (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2020. gada 26. marta sprieduma lietā Nr. 2019-15-01 10. punktu*).

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka Konvencijas 6. pantā ietvertais pušu līdzvērtīgu iespēju princips ir taisnīgas tiesas procesa neatņemams elements. Proti, Konvencijas 6. panta 1. punkts prasa, lai apsūdzības puse atklāj aizstāvības pusei visus tās rīcībā esošos pierādījumus par vai pret apsūdzēto (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2000. gada 16. februāra sprieduma*

lietā “*Rowe and Davis v. the United Kingdom*”, pieteikums Nr. 28901/95, 60. punktu). Savukārt Konvencijas 6. panta 3. punkta “b” apakšpunkts garantē apsūdzētajam tiesības uz laiku un līdzekļiem, kas nepieciešami, lai sagatavotu savu aizstāvību (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012. gada 6. marta sprieduma lietā “Leas v. Estonia*”, pieteikums Nr. 59577/08, 80. punktu). Tātad Konvencijas 6. panta 3. punkta “b” apakšpunkta mērķis ir nodrošināt apsūdzības un aizstāvības vienlīdzību, piešķirot abām pusēm vienādu vai salīdzināmu tiesību apjomu (sk. *Satversmes tiesas 2020. gada 26. marta sprieduma lietā Nr. 2019-15-01 14. punktu*).

Tiesības uz pušu līdzvērtību ir cieši saistītas ar sacīkstes principu. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka pušu līdzvērtīgu iespēju princips un sacīkstes princips var tikt pārkāpts, ja apsūdzētajam tiek liegta pieeja lietas materiāliem (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma lietā “Ternovskis v. Latvia*”, pieteikums Nr. 33637/02, 72. punktu). Sacīkstes princips krimināllietās nozīmē, ka katrai pusei jābūt iespējai iepazīties ar otras puses iesniegtajiem apsvērumiem un pierādījumiem un sniegt savus paskaidrojumus par tiem. Neatkarīgi no nacionālajā tiesību sistēmā izraudzītās metodes šīs prasības izpildes garantēšanai, tai ir jānodrošina, ka otra puse uzzina par iesniegtajiem paskaidrojumiem un ka šai pusei tiek dota reāla iespēja par tiem iesniegt savus paskaidrojumus (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1991. gada 28. augusta sprieduma lietā “Brandstetter v. Austria*”, pieteikums Nr. 11170/84 u. c., 67. punktu).

Arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā ir atzīts, ka tiesības iepazīties ar pierādījumiem nav absolūtas (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1997. gada 23. aprīļa sprieduma lietā “Van Mechelen and Others v. the Netherlands*”, pieteikums Nr. 21363/93 u. c., 58. punktu). Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir norādījusi, ka tiesības piekļūt noteiktiem pierādījumiem var tikt ierobežotas, ja tas nepieciešams valsts drošības, citu personu tiesību, slepenu policijas izmeklēšanas darbību, pasākumu vai amatpersonu, kā arī liecinieku aizsardzībai. Tomēr šādos gadījumos ir jāizmanto tādi procesuāli līdzekļi, kas nodrošinātu gan minēto aizsardzību, gan personas tiesības tikt uzklautai (sk. *Eiropas*

Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2017. gada 19. septembra sprieduma lietā “Regner v. Czech Republic”, pieteikums Nr. 35289/11, 99. un turpmākos punktus; sal. sk. arī Eiropas Savienības Tiesas 2013. gada 18. jūlija sprieduma lietā C-584/10 “Kadi” 125. punktu). Arī šāda veida lietās ir jāpastāv noteiktām tiesību aizsardzības garantijām, turklāt visiem apsūdzētā tiesību ierobežojumiem jābūt noteikti nepieciešamiem (sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1997. gada 23. aprīļa sprieduma lietā “Van Mechelen and Others v. the Netherlands”, pieteikums Nr. 21363/93 u. c., 58. punktu). Valstij apstākļos, kad tiek skarta valsts drošība un, iespējams, tiek izmantota konfidenciāla informācija, ir jānodrošina indivīdam aizsardzības līdzeklis, kas ir tik efektīvs, cik vien tas iespējams (sk. Satversmes tiesas 2004. gada 6. decembra sprieduma lietā Nr. 2004-14-01 10. punktu). Gadījumos, kad lietā tiek izmantoti tādi pierādījumi, kas valsts drošības interesēs nekad nav tikuši atklāti, tieši nacionālajām tiesām ir rūpīgi jāpārbauda lēmumu pieņemšanas procedūra, proti, jānodrošina, ka, cik vien tas iespējams, tiek ievērotas prasības nodrošināt sacīkstes principu un pušu līdzvērtīgu iespēju principu, tādējādi aizsargājot apsūdzētā intereses (sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2012. gada 6. marta sprieduma lietā “Leas v. Estonia”, pieteikums Nr. 59577/08, 78. punktu).

Turklāt minētās apsūdzētā tiesību aizstāvības garantijas ir attiecināmas ne vien uz pierādījumiem, bet arī uz citu informāciju, kurai ir nozīme pierādīšanā. Vērā ņemams ir apmērs, kādā šī informācija attiecas uz konkrēto lietu, un jo īpaši tas, vai konkrētajai informācijai ir būtiska ietekme uz apsūdzību, kas izvirzīta pret personu, proti, tas, vai pierādījumi ir izmantoti, lai uz tiem balstītu apsūdzētā vainu, vai arī tie satur tādas ziņas, kas ļauj apsūdzēto attaisnot vai samazināt viņam piemērojamo sodu. Šajā kontekstā ar jēdzienu “pierādījumi” ir saprotami ne tikai tie pierādījumi, kuri tieši attiecas uz lietas faktiem, bet arī citas ziņas, kas varētu attiekties uz šādu pierādījumu pieļaujamību, ticamību un pietiekamību (sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2000. gada 16. februāra sprieduma lietā “Rowe and Davis v. the United Kingdom”, pieteikums Nr. 28901/95, 66. punktu; Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma lietā “Mirilashvili v. Russia”, pieteikums Nr. 6293/04, 200. punktu; 2012. gada

6. marta sprieduma lietā “Leas v. Estonia”, pieteikums Nr. 59577/08, 81. punktu un 2017. gada 4. aprīļa sprieduma lietā “Matanović v. Croatia”, pieteikums Nr. 2742/12, 161. punktu).

Tātad pušu līdzvērtīgu iespēju princips noteic, ka pusēm ir līdzvērtīgas tiesības iepazīties ar tiem materiāliem, kuriem ir nozīme pierādīšanā, tomēr lietās, kas skar valsts drošību, ir pieļaujamas atkāpes no šā principa, ciktāl šādas atkāpes ir nepieciešamas un tiek ievērotas apsūdzētā tiesību uz taisnīgu tiesu aizsardzības garantijas.

13. Pieteikuma iesniedzējs, Saeima un pieaicinātās personas atzīst, ka apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, ir vērsts uz nacionālās drošības un valsts noslēpuma aizsardzību. Tomēr Pieteikuma iesniedzējs uzskata, ka šāds aizliegums nav samērīgs un nacionālās drošības un valsts noslēpuma aizsardzību būtu iespējams nodrošināt arī ar tādu tiesisko regulējumu, atbilstoši kuram apsūdzētajam varētu tikt piešķirtas tiesības iepazīties ar attiecīgajiem operatīvās darbības materiāliem.

13.1. Apstrīdētā norma interpretējama kopsakarā ar Operatīvās darbības likumu, kas citstarp nosaka operatīvās darbības mērķi, uzdevumus, saturu, norisi un slepenību. Atbilstoši šā likuma 1. pantam operatīvā darbība ir šajā likumā noteiktajā kārtībā un ar likumu īpaši pilnvarotu valsts institūciju amatpersonu gan atklātas, gan slepenas tiesiskas darbības. Šo darbību mērķis ir aizsargāt personu dzīvību un veselību, tiesības un brīvības, godu, cieņu un īpašumu, nodrošināt Satversmi, valsts iekārtu, valstisko neatkarību un teritoriālo neaizskaramību, valsts aizsardzības, ekonomisko, zinātnisko un tehnisko potenciālu un valsts noslēpumus pret ārējiem un iekšējiem apdraudējumiem. Savukārt saskaņā ar Operatīvās darbības likuma 8. panta trešo daļu operatīvo darbību organizācija, metodika un taktika ir valsts noslēpums, bet šā paša likuma 24. panta pirmajā daļā noteikts, ka operatīvās darbības pasākumu gaitā iegūtā informācija ir klasificējama kā ierobežotas pieejamības informācija vai valsts noslēpuma objekts, kuru kā pierādījumu kriminālprocesā drīkst izmantot tikai

Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā, nodrošinot operatīvās darbības pasākumu īstenošanas un tajos iesaistīto personu konfidencialitāti un drošību. Minētais pamatojams ar to, ka absolūtais vairums noziedzīgo nodarījumu tiek izdarīti slepus, tādēļ arī operatīvās darbības subjektu īstenotie pasākumi galvenokārt tiek slēpti no personām, pret kurām tie vērsti (*sk.: Lieljuksis A. Operatīvās darbības tiesiskās un praktiskās problēmas. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2021, 20. lpp.*). Operatīvās darbības pasākumu slepenība samērojama ar Kriminālprocesa likuma 1. pantā noteikto kriminālprocesuālo mērķi – noteikt tādu kriminālprocesa kārtību, kas nodrošina efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē. Savukārt Operatīvās darbības likums citstarp aizsargā valsts iekārtu, valsts neatkarību un teritoriālo neaizskaramību, valsts aizsardzības potenciālu un valsts noslēpumu, proti, vērtības, kas cieši saistītas ar pašas valsts aizsardzību (*turpat, 23. lpp.*).

Operatīvās darbības un operatīvās darbības materiālu slepenības nozīme ir cieši saistīta ar valsts noslēpuma jēdzienu. Likuma “Par valsts noslēpumu” 2. panta pirmajā daļā noteikts, ka valsts noslēpums ir tāda militāra, politiska, ekonomiska, zinātniska, tehniska vai cita rakstura informācija, kura iekļauta Ministru kabineta apstiprinātā sarakstā un kuras nozaudēšana vai nelikumīga izpaušana var nodarīt kaitējumu valsts drošībai, ekonomiskajām vai politiskajām interesēm. Valsts noslēpums tiek aizsargāts, operatīvās darbības subjektiem īstenojot organizatoriskus vai tehniskus pasākumus, rūpējoties par valsts noslēpuma aizsardzību un nepieļaujot tā prettiesisku ieguvi un izmantošanu (*sk.: Lieljuksis A. Operatīvās darbības tiesiskās un praktiskās problēmas. Rīga: Rīgas Stradiņa universitāte, 2021, 24. lpp.*). Atsevišķos gadījumos tiesiskais regulējums paredz personai iespēju iepazīties ar valsts noslēpumu saturošu informāciju – piemēram, Kriminālprocesa likuma 375. pants noteic, ka personas, kuras iesaistītas kriminālprocesā un kurām ir tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem, tiek rakstveidā brīdinātas par pienākumu glabāt valsts noslēpumu un par atbildību, kas paredzēta par valsts noslēpuma izpaušanu.

13.2. Operatīvā darbība ir nošķirama no speciālajām izmeklēšanas darbībām, kuru tiesiskais regulējums noteikts Kriminālprocesa likuma 11. nodaļā. Atbilstoši šā likuma 231. pantam kriminālprocesā iesaistītai personai, kurai ir tiesības iepazīties ar krimināllietas materiāliem pēc pirmstiesas procesa pabeigšanas, ir tiesības lūgt to iepazīstināt ar speciālo izmeklēšanas darbību rezultātā iegūtajiem un krimināllietai nepievienotajiem materiāliem, kā arī lūgt šos materiālus pievienot krimināllietai. Minētos lūgumus šajā pašā pantā noteiktajā kārtībā izvērtē tiesa. Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 234. panta pirmo daļu arī speciālās izmeklēšanas darbības veikšanas metodes, paņēmieni un līdzekļi, kā arī tās rezultātā iegūtās ziņas, kurām nav pierādījumu nozīmes kriminālprocesā, kurā šī darbība veikta, vai kuru izmantošana citā kriminālprocesā nav atļauta, vai kuras nav nepieciešamas sabiedrības drošības tūlītēja būtiska apdraudējuma novēršanai, ir valsts vai izmeklēšanas noslēpums. Turklāt no Kriminālprocesa likuma 210. panta otrās daļas izriet, ka speciālo izmeklēšanas darbību ietvaros var izmantot operatīvās darbības līdzekļus un metodes.

Tomēr operatīvās darbības jēdziens ir plašāks nekā speciālās izmeklēšanas darbības jēdziens un šo darbību mērķi ir atšķirīgi. Proti, Operatīvās darbības likumā noteiktajos operatīvās darbības mērķos neietilpst kriminālprocesuālie mērķi, kuriem ir pakārtotas speciālās izmeklēšanas darbības. Atbilstoši Operatīvās darbības likuma 2. panta pirmajai daļai operatīvās darbības uzdevumi citstarp ietver personu aizsargāšanu pret noziedzīgiem apdraudējumiem un noziedzīgu nodarījumu profilaksi, to novēršanu un atklāšanu, kā arī noziedzīgu nodarījumu izdarījušo personu un pierādījumu avotu noskaidrošanu. Līdz ar to pierādījumu iegūšana pati par sevi neietilpst operatīvās darbības uzdevumos. Turklāt saskaņā ar Operatīvās darbības likuma 4. panta ceturto daļu operatīvās darbības pasākumi uzsākami un veicami tikai tad, ja šo un citu šā likuma 2. pantā minēto uzdevumu izpilde un 1. pantā noteikto mērķu sasniegšana ar Kriminālprocesa likumā vai citos procesuālajos likumos paredzētajiem līdzekļiem un metodēm vai arī citā veidā nav iespējama vai ir būtiski apgrūtināta. Ja operatīvās darbības pasākuma

veikšanai ir zudusi nepieciešamība vai zudis pamats, tā veikšanu pārtrauc. Tādējādi operatīvās darbības veikšana uzskatāma par galēju līdzekli, kas kriminālprocesā papildina izmeklēšanas darbību, tostarp speciālo izmeklēšanas darbību, funkcijas.

Papildus tam Operatīvās darbības likums salīdzinājumā ar speciālajām izmeklēšanas darbībām nosaka plašāku neizpaužamās informācijas apjomu. Proti, speciālās izmeklēšanas darbības atbilstoši kriminālprocesuālajam regulējumam fiksējamas, to materiāli pievienojami krimināllietai, un atbilstoši Kriminālprocesa likuma 229. pantam tās izmantojamas pierādīšanā tāpat kā citas izmeklēšanas darbības. Savukārt atbilstoši Operatīvās darbības likumam operatīvās darbības un to rezultāti fiksējami sevišķā šajā likumā un citos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, to materiāli pievienojami operatīvās uzskaites lietām un saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 127. panta trešo daļu pierādīšanā izmantojami izņēmuma gadījumos, ja operatīvās darbības gaitā iegūtās ziņas iespējams pārbaudīt Kriminālprocesa likumā paredzētajā kārtībā. Turklāt atbilstoši Kriminālprocesa likuma 229. panta otrajai daļai gadījumā, ja pierādīšanā izmanto kādas personas slepeni fiksētus izteicienus vai darbības, šī persona par to ir obligāti jānopratina, un gadījumā, kad personu iepazīstina ar faktiem, kas iegūti, tai nezinot, šo personu informē par veikto slepeno darbību tiktāl, ciktāl tas skar tieši attiecīgo personu. Turpretim Operatīvās darbības likuma 24.¹ pantā ir noteikts, kādos gadījumos personu neinformē par sevišķā veidā veikto operatīvās darbības pasākumu, kas veikts pret šo personu, tostarp norādīti gadījumi, kad personas informēšana var atklāt trešo personu identitāti vai slepenās sadarbības faktu, operatīvās darbības pasākumu organizāciju, metodiku un taktiku, kā arī kaitēt valsts drošības interesēm, operatīvās darbības izpildei vai kriminālprocesam.

13.3. Būtiski, ka papildus informācijai par operatīvās darbības metodēm un citai valsts noslēpumu saturošai informācijai operatīvās darbības materiāli var saturēt informāciju par slepenajiem palīgiem, tostarp informāciju gan par slepenās sadarbības faktu kā tādu, gan arī par slepenā palīga identitāti, iesaistes veidu un apmēru. Atbilstoši Operatīvās darbības likuma 31. panta pirmajai daļai

slepenie palīgi ir valsts aizsardzībā un ziņas par viņu identitāti un slepeno sadarbību ar operatīvās darbības subjektu ir valsts noslēpums. Savukārt saskaņā ar šā panta trešo daļu slepeno palīgu drīkst iesaistīt kriminālprocesā, neatklājot slepenās sadarbības faktu. Personas slepenās sadarbības faktu vai tās sniegtās ziņas kriminālprocesā drīkst atklāt tikai tad, ja tas nepieciešams izmeklēšanas mērķu sasniegšanai, sabiedriskās drošības garantēšanai, un tikai tad, ja tas neapdraud slepenā palīga vai citas personas dzīvību, veselību, brīvību vai arī slepenā palīga turpmākas izmantošanas iespēju. Turklāt atbilstoši Operatīvās darbības likuma 35. pantam informācijas avotu identitāte ir atklājama vienīgi ģenerālprokuroram, bet viņa īpaši pilnvarotiem prokuroriem – tikai ar operatīvās darbības subjekta atļauju. Tādējādi slepeno palīgu identitāte un sadarbības fakts ir atklājams tikai ļoti šauram operatīvās darbības subjekta amatpersonu lokam. Slepenā palīga un sadarbības fakta aizsardzība saistāma ar Operatīvās darbības likuma 24.¹ panta otrās daļas 2. punktu, saskaņā ar kuru personu, pret kuru veikts operatīvās darbības pasākums sevišķajā veidā, ir aizliegts iepazīstināt ar informāciju, kas var atklāt slepenā palīga vai tās personas identitāti vai slepenās sadarbības faktu, kura konfidenciali sniedza palīdzību operatīvās darbības subjekta amatpersonai. No minētā secināms, ka likumdevēja mērķis ir bijis nodrošināt operatīvajā darbībā iesaistīto trešo personu pamattiesību aizsardzību, tādējādi gādājot arī par to, lai netiktu apdraudēta ne šo personu dzīvība, veselība un drošība, ne turpmāku operatīvās darbības pasākumu norise.

13.4. Atbilstoši apstrīdētajai normai apsūdzētajam vai viņa aizstāvim nav tiesību iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu. Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka tādējādi viņam neesot nodrošinātas tiesības pilnvērtīgi sagatavoties lietas izskatīšanai, kā arī viņš nevarot pilnvērtīgi pārbaudīt, vai argumenti, kas balstīti uz operatīvās darbības materiāliem, ir pamatoti un atbilst patiesībai, viņš nevarot tos atspēkot un izteikties par tiem.

Satversmes tiesas judikatūrā ir atzīts, ka Kriminālprocesa likuma 18. pantā ietvertais procesuālo pilnvaru līdzvērtības princips ir viens no kriminālprocesa pamatprincipiem, kas darbojas visā kriminālprocesā, proti, gan

pirmstiesas, gan tiesas procesa laikā (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 23. maija sprieduma lietā Nr. 2016-13-01 14.1. punktu*). Tādējādi tas attiecināms arī uz kriminālprocesu, kura ietvaros, tostarp pirms procesa uzsākšanas, veikta operatīvā darbība, un kurā atbilstoši apstrīdētajai normai ar operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, var iepazīties tikai tiesa. No Operatīvās darbības likuma 24. panta ceturtnās daļas izriet, ka prokuroram kā kriminālprocesa virzītājam ir tiesības iepazīties ar operatīvās darbības procesā iegūto informāciju, kas attiecas uz pierādīšanas priekšmetu vai izmeklēšanas darbību sagatavošanu un veikšanu. Savukārt atbilstoši Kriminālprocesa likuma 412. panta pirmajai un otrajai daļai prokurors, atzinis pierādījumus par pietiekamiem, lai uzturētu apsūdzību tiesā, sastāda tiesai nododamās krimināllietas un arhīva lietas materiālu sarakstu. Tiesai nododamajā krimināllietā prokurors iekļauj materiālus, kas attiecas uz konkrēto noziedzīgo nodarījumu un tiks izmantoti tiesā kā pierādījumi, bet pierādīšanā neizmantojamus materiālus iekļauj arhīva lietā. Tādējādi prokurors kā procesa virzītājs lemj par to, vai un kādā apjomā lietas materiāliem pievienojamas operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem, kuras iecerēts izmantot pierādīšanā, kā arī nosacījumus šādu ziņu izmantošanai pierādīšanā. No minētā secināms, ka apsūdzētajam tiek liegta pieeja operatīvās darbības materiāliem, ar kuriem prokuroram ir bijusi iespēja iepazīties, un apsūdzētais tiek nostādīts nelabvēlīgākā situācijā salīdzinājumā ar prokuroru.

Tādējādi uz tiesībām iepazīties ar tādiem operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, ir attiecināmas Satversmes 92. panta pirmajā teikumā ietvertās pušu līdzvērtīgu iespēju garantijas. Turklāt aizliegums aizstāvības pusei iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, ir saistīts ar nepieciešamību aizsargāt kā valsts noslēpumu, tā operatīvās darbības subjektu amatpersonu un trešo personu dzīvību un veselību, kā arī operatīvās darbības pasākumu organizāciju, metodiku, taktiku un to turpmāku norisi. Pieņemot apstrīdēto normu, likumdevējs paredzējis, ka, ierobežojot piekļuvi operatīvās darbības

materiāliem, tiek ievērots konspirācijas princips un tādējādi nodrošināta minēto interešu aizsargāšanai nepieciešamā konfidencialitāte.

Tātad, lai izskatāmajā lietā noskaidrotu, vai apstrīdētā norma atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam, Satversmes tiesai ir jāpārbauda, vai ar to ir nodrošināts taisnīgs līdzsvars starp pušu līdzvērtīgu iespēju principu un valsts drošības interesēm.

14. Kriminālprocesā, kurā veikta operatīvā darbība, ir jānodrošina tāda procesa dalībnieku tiesību un interešu līdzsvarošana, kas sasniegtu kriminālprocesa un operatīvās darbības mērķus. Līdzsvaru starp personu interesēm uz pušu līdzvērtīgu iespēju principa ievērošanu un valsts drošības interesēm iespējams ievērot, paredzot tādas procesuālas garantijas, kas pietiekamā apmērā nodrošinātu aizstāvības tiesības uz taisnīgu tiesu gadījumos, kad aizstāvībai ir liegta pieeja kādiem materiāliem.

Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi, ka tai, izvērtējot attiecīgās procesuālās garantijas, ir jāņem vērā arī neizpaužamo materiālu nozīme un to izmantošana tiesas procesā (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2000. gada 16. februāra sprieduma lietā “Jasper v. the United Kingdom”, pieteikums Nr. 27052/95, 58. punktu un Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2017. gada 25. jūlija sprieduma lietā “M. v. the Netherlands”, pieteikums Nr. 2156/10, 69. punktu*). Tiesai jo īpaši jāpārlicinās, vai valsts tiesvedībā, ņemot vērā vispusīgus aizstāvības puses argumentus, kas balstīti uz tai pieejamu informāciju, bija iespējams izvērtēt neizpaužamo materiālu ietekmi uz notiesājošā sprieduma pamatotību (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas Lielās palātas 2000. gada 16. februāra sprieduma lietā “Rowe and Davis v. the United Kingdom”, pieteikums Nr. 28901/95, 66. punktu*).

Operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, ir īpašs statuss, kas nošķirams no operatīvās darbības rezultātā iegūtajām un pierādīšanā izmantojamām ziņām par faktiem. Kā norāda Latvijas pārstāve starptautiskajās cilvēktiesību institūcijās Kristīne Līce, no kriminālprocesuālā regulējuma izriet, ka iespēja iepazīties ar

pierādījumiem apsūdzētajam tiek dota līdz ar lietas nodošanu izskatīšanai. Proti, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 127. panta trešajai daļai operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem, arī ziņas, kas fiksētas ar tehnisku līdzekļu palīdzību, drīkst izmantot kā pierādījumu tikai tad, ja tās iespējams pārbaudīt šajā likumā noteiktajā procesuālajā kārtībā. Savukārt šā paša panta ceturtā daļa nosaka: ja krimināllietā kā pierādījumu izmanto operatīvās darbības pasākumos iegūtās ziņas par faktiem un ziņas, kas fiksētas ar tehnisku līdzekļu palīdzību, krimināllietai pievieno uzziņu par to, kura iestāde, kad un uz kādu laika periodu akceptējusi operatīvās darbības pasākumu veikšanu. Uzziņu procesa virzītājam izsniedz operatīvās darbības pasākumu veikšanu akceptējušās iestādes vadītājs vai viņa pilnvarota amatpersona. Līdz ar to secināms, ka operatīvās darbības materiāli, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, satur papildu informāciju par apstākļiem, kādos iegūtas ziņas, par metodēm, kādas izmantotas, kā arī konkrēto informāciju, kas iegūta operatīvās darbības gaitā, un informāciju, kas tikai pakārtota ziņām, kuras norāda uz to, ka apsūdzētais varētu būt izdarījis noziedzīgo nodarījumu, un kuras ir ietvertas krimināllietas materiālos (*sk. lietas materiālu 4. sēj. 160. lp.*). Tādējādi šādos operatīvās darbības materiālos ietvertās ziņas kalpo vienīgi krimināllietā iekļauto pierādījumu pieļaujamības pamatošanai. Tas pats izriet arī no Kriminālprocesa likuma 124. panta pirmās un ceturtās daļas, kas noteic, ka pierādīšanas priekšmets ir visu kriminālprocesa gaitā pierādāmo apstākļu kopums un ar tiem saistītie fakti un palīgfakti, savukārt ar palīgfaktiem tiek pamatota kāda cita pierādījuma ticamība vai neticamība, kā arī iespējamība vai neiespējamība to izmantot pierādīšanā. Vienlaikus šie operatīvās darbības materiāli var saturēt gan informāciju par operatīvās darbības subjektiem, tās pasākumu organizāciju, metodiku un taktiku, kas ir valsts noslēpums, gan ziņas par citu, ar operatīvās darbības subjektiem sadarbojušos personu identitāti un sadarbības faktu. Šādas informācijas atklāšana varētu neatgriezeniski apdraudēt turpmākas operatīvās darbības norisi, kā arī operatīvās darbības subjektu amatpersonu un trešo personu dzīvību, veselību un drošību.

Ar apstrīdēto normu ir noteikts tāds tiesas kontroles mehānisms, atbilstoši kuram tiesai ir pienākums pēc būtības izvērtēt konkrēto operatīvās darbības materiālos ietvertu informāciju attiecībā uz pierādījumu pieļaujamību kriminālprocesā. Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrā atzīts, ka daudzos gadījumos, kad lietā kādi materiāli netiek atklāti, tiesa var līdzsvarot sabiedrības intereses un apsūdzētā intereses tikai tad, ja ir iepazinusies ar šiem materiāliem. Tādēļ tai ir rūpīgi jāpārbauda lēmumu pieņemšanas procedūra, lai, cik vien tas iespējams, nodrošinātu sacīkstes principa un pušu līdzvērtīgu iespēju principa ievērošanu un aizsargātu apsūdzētā intereses (*sk. Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2003. gada 24. jūnija sprieduma lietā "Dowsett v. the United Kingdom", pieteikums Nr. 39482/98, 42.–43. punktu un 2012. gada 6. marta sprieduma lietā "Leas v. Estonia", pieteikums Nr. 59577/08, 78.–79. punktu*).

Senāta judikatūrā ir atzīts: ja krimināllietā apsūdzētā vainīguma pierādīšanai tiek izmantotas citas personas operatīvās izstrādes lietas ietvaros sevišķajā veidā veiktajā operatīvās darbības pasākumā iegūtās ziņas, tiesai būtiski ir izvērtēt, vai tādējādi nav pieļauts Kriminālprocesa likuma 12. pantā noteiktā cilvēktiesību garantēšanas principa pārkāpums. Attiecībā uz operatīvās darbības rezultātā iegūto ziņu pieļaujamību kriminālprocesā tiesai esot citstarp jāizvērtē, vai tādējādi netiek aizskartas personas konstitucionālās tiesības un netiek pieļauta nesamērīga iejaukšanās personas dzīvē, proti, vai tādējādi netiek pārkāpti kriminālprocesa pamatprincipi (*sk. Senāta 2013. gada 11. novembra lēmumu lietā Nr. SKK-289/2013 (11819002111)*). Kriminālprocesa likuma 130. panta otrās daļas 4. punkts noteic, ka ziņas par faktiem, kuras iegūtas, pārkāpjot kriminālprocesa pamatprincipus, atzīstamas par nepieļaujamām un pierādīšanā neizmantojamām. Tādējādi tiesai, atbilstoši apstrīdētajai normai izvērtējot operatīvās darbības materiālus, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, jāpārlicinās, ka operatīvās darbības pasākumu rezultātā iegūtās ziņas par faktiem, ar kurām pamatoti argumenti par apsūdzētā vainu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, ir iegūtas tiesiskā ceļā. Piemēram, gadījumos, kad ir celti iebildumi sakarā ar uzkūdišanu uz nozieguma izdarīšanu, Eiropas Cilvēktiesību tiesa norādījusi, ka tiesas izvērtējums ietver

pienākumu konstatēt iemeslus, kuru dēļ pasākums tika veikts, policijas līdzdalības apjomu noziedzīgajā nodarījumā un pret iesniedzēju vērsto darbību raksturu (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2008. gada 5. februāra sprieduma lietā "Ramanauskas v. Lithuania", pieteikums Nr. 74420/01, 71. punktu*). Tomēr no minētā izriet arī tas, ka tiesai jāpārlicinās par to, ka operatīvās darbības materiālos, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, ietvertās ziņas nepamatoti neaizskar apsūdzētā tiesības uz taisnīgu tiesu jebkādā citā veidā. Kā to norādījis Senāts, apsūdzētā tiesības uz taisnīgu tiesu var tikt nodrošinātas, tiesai iepazīstoties ar operatīvās darbības materiāliem un izvērtējot, vai apsūdzētā pamattiesību ierobežojums, proti, liegums iepazīties ar šiem materiāliem, bija īpaši nepieciešams, lai aizsargātu gan trešo personu pamattiesības, gan sabiedrības intereses (sk. *Senāta 2015. gada 20. februāra lēmumu lietā Nr. SKK-27/2015 (11810025304)*). Turklāt tiesai, iepazīstoties ar attiecīgajiem operatīvās darbības materiāliem, ir pienākums atbilstoši Kriminālprocesa likuma 19. panta trešajai daļai visas saprātīgās šaubas par vainu, kuras nav iespējams novērst, vērtēt par labu personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību. Tādējādi tiesai ir pienākums izvērtēt, vai šādos materiālos ietvertā informācija nepārkāpj apsūdzētā tiesības uz taisnīgu tiesu.

Turklāt Senāta judikatūrā ir atzīts, ka tiesai ne tikai formāli jānorāda, ka tā ir apstrīdētajā normā noteiktajā kārtībā iepazīzusies ar operatīvās izstrādes lietu un to izvērtējusi, bet arī jāsniedz savs atzinums. Taču tai savā lēmumā nav jānorāda konkrētas ziņas un fakti, kas iegūti, iepazīstoties ar operatīvās izstrādes lietas materiāliem. Turklāt, pēc Senāta ieskata, apstrīdētā norma būtu jāinterpretē plašāk, jo tiesas lēmumā iekļautais norādījums, ka operatīvās darbības materiāli ir izvērtēti, bez konkrēta atzinuma nav uzskatāms par pietiekamu (sk. *Senāta 2016. gada 4. februāra lēmumu lietā SKK-53/2016 (11815005612)*). Tādējādi tiesu praksē jau ir nostiprināts princips, ka tiesai par iepazīšanos ar operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, ir jāsniedz atzinums, kurā pienācīgi izvērtēti lietas dalībnieku iebildumi par pierādījumu pieļaujamību un iekļauti pamatoti tiesas secinājumi.

Papildus tam Satversmes tiesa norāda, ka ar apstrīdēto normu noteikto tiesisko regulējumu jau vērtējušas starptautiskās institūcijas. Proti, apstrīdētā norma tika pieņemta pēc Eiropas Cilvēktiesību tiesas sprieduma lietā “Baltiņš pret Latviju”, kurā tiesa atzina, ka no krimināllietas materiāliem konkrētajā lietā nebija iespējams secināt, ka nacionālās tiesas būtu mēģinājušas iepazīties ar slepenajiem operatīvās darbības materiāliem un pienācīgi pārbaudījušas apsūdzētā sūdzības par iespējamo provokāciju no tiesībaizsardzības iestāžu puses (sk. *Eiropas Cilvēktiesību tiesas 2013. gada 8. janvāra sprieduma lietā “Baltiņš v. Latvia”, pieteikums Nr. 25282/07, 63.–65. punktu*). Kā norāda Kristīne Līce, Eiropas Padomes Ministru komiteja ir izvērtējusi tai sniegto informāciju par apstrīdētās normas pieņemšanu un secinājusi, ka Latvija ir veikusi visus nepieciešamos pasākumus, lai izpildītu tiesas spriedumu minētajā lietā, tostarp pilnveidojot normatīvo regulējumu, lai novērstu līdzīgu pārkāpumu iespējamību nākotnē (sk. *lietas materiālu 4. sēj. 160.–161. lp. un Eiropas Padomes Ministru komitejas 2016. gada 6. septembra rezolūciju Nr. CM/ResDH(2016)191 lietā “Baltiņš v. Latvia”, slēdzot sprieduma izpildes uzraudzību šajā lietā. Pieejams: hudoc.exec.coe.int*). Apstrīdētās normas piemērošana tika vērtēta arī Apvienoto Nāciju Organizācijas Cilvēktiesību komitejas (turpmāk – Komiteja) izskatītajā lietā “G. B. pret Latviju”. Savā viedoklī Komiteja noraidīja iesniedzēja sūdzību par iespējamiem viņa tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpumiem, jo apstrīdētajā normā paredzētais tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram aizliegums aizstāvības pusei iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem ir līdzsvarojams ar nepieciešamību nodrošināt taisnīgu lietas izskatīšanu, tika atzīts par pietiekamu. Proti, Komiteja secināja, ka nacionālās tiesas, ievērojot apstrīdētajā normā ietverto mehānismu, bija rūpīgi iepazīnušās ar operatīvās darbības materiāliem, izvērtējušas tos un ietvērušas savos nolēmumos atzīmes par to, kas ļāva secināt, ka apsūdzētā tiesības uz taisnīgu tiesu netika nesamērīgi ierobežotas. Turklāt Komiteja uzsvēra, ka aizliegums aizstāvības pusei iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem bija īpaši nepieciešams, lai aizsargātu trešo personu, proti, to personu, kuras sadarbojas ar tiesībaizsardzības iestādēm, pamattiesības, kā arī sabiedrības

intereses. Tādējādi esot panākts saprātīgs līdzsvars starp sabiedrības un aizstāvības interesēm (sk. *Apvienoto Nāciju Organizācijas Cilvēktiesību komitejas 2021. gada 5. novembra viedokli lietā "G. B. v. Latvia", iesniegums Nr. 3124/2018. Pieejams: ohchr.org*).

Līdz ar to Satversmes tiesa secina, ka apstrīdētajā normā noteiktais aizliegums aizstāvības pusei iepazīties ar operatīvās darbības materiāliem, kuri nav pievienoti krimināllietai un kuri attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, ir nepieciešams, lai aizsargātu valsts drošības un sabiedrības intereses. Satversmes tiesa atzīst, ka ar apstrīdēto normu noteiktais tiesiskais regulējums, atbilstoši kuram tiesa izvērtē attiecīgos operatīvās darbības materiālus un nolēmumā ietver atzinumu par to, ka tie ir izvērtēti, ir pietiekams, lai nodrošinātu personas tiesības uz taisnīgu tiesu.

Līdz ar to apstrīdētā norma nodrošina taisnīgu līdzsvaru starp pušu līdzvērtīgu iespēju principu un valsts un sabiedrības drošības interesēm. Tādējādi tā atbilst Satversmes 92. panta pirmajam teikumam.

Nolēmumu daļa

Pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 30.–32. pantu, Satversmes tiesa

nosprieda:

atzīt Kriminālprocesa likuma 500. panta sesto daļu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 92. pantam.

Spriedums ir galīgs un nepārsūdzams.

Spriedums stājas spēkā tā publicēšanas dienā.

Tiesas sēdes priekšsēdētājs

Aldis Laviņš